

XVIII.

ALIA S. CYPRIANI PANEGYRICA
ORATIO.

(S. Maximi Sermo LXXVI, p. 594-596)

Explicita probatio de fidei nostrae sanctitate est gaudium, quod Ecclesia universalis in martyrio alicujus sancti habet. Ideo alicujus martyris obitus, natalis ejus vocatur. In hujusmodi enim morte omnes affectus sensationesque terrenas Dei amori cedent.

1. Quanta sit christianae fidei magnitudo. quaeve fiducia, hinc vel maximè nos discere oportet, quod intra [1] miranda

[1] Affectatio, passio, remens desiderium apud, cum adjunctivo jungitur frequenter.

coelestium promissorum munera votivum nobis oritur gaudium de morte sanctorum. Nec enim naturae nostrae, sed religionis est ratio, quod occasus hominis, ubi Deus est causa moriendi, infidelium contristat mentes, et pectora christiana laetificat. Ideo denique perentorum martyrum obitus in Ecclesia Dei velut genuinus natalis excolitur, quia novo nascendi ordine ad novam coeli vitam, morte parturiente, nascuntur. In hujusmodi enim morte, quae pro veritate salutaris fidei venit, quia vivo ac vero creditur Deo, spe saeculi melioris pulsa procul affectatione (1) carnali, luctum non habet pater, nec mater inelamat [2], filios suspiria consolatur sua, moerorem frater repellit, tristitiam maritus abjurat (3), et

[1] Vide notam precedens.

[2] Inelamat, dolores pro..... Cicer. de se ipso dixit: Nemo ingemuit, nemo inelamavit nihil cuiquam doluit.

[3.] Abjurare, in sensu abdicationis, de quo usu, nisi post tertium seculum, non invenitur.

dilecti conjugis calcatur affectum. Cedit namque, cedit terreni amoris calor, ubi christiani mentem flamma divinae charitatis accenderit.

S. Cyprianus illo igne succensus qui ad martyri perfectionem duxit. Thesaura coelestia in corde suo plurima sunt, quos quotidie augit, et quorum in se ipso nullam paupertatem sentit, cum ea plurimis daret. Talis est enim thesauri coelestis natura

2. Hoc profecto igne succensus ardentissimus Cyprianus sacerdotium vitamque suam in passione contempsit, ut jam eum passio gloriosorem Christi redderet sacerdotem. Quid hoc magnificentius viro, cu-

jus non minus mors est admiranda quam vita? Fuit enim ei fidelis in sermone confessio, et mirabile in confessione martyrium. Fuit in eo cordis ac linguae simplex consensus atque indivisa societas; nam quidquid ori ejus cordis ipsius spiritus intulisset, hoc cunctis audientibus sancta ejus lingua dictabat, ut ait Salvator (4), *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona*. Et quis potest habere bonum mortali in corde thesaurum, nisi cujus pectus Christus inhabitat? sicut docuit gloriosissimus Paulus (5) dicens, *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas virtutis Dei sit, et non ex nobis*. Hic est, fratres, boni cordis thesaurus, qui servorum Dei os bonum et linguam divitem facit: hic est thesaurus, cujus pratio omnis fidelis beatam sibi paradisi sedem et

[4] *Matth. XII, 35.*

[5] *II Corinth. IV, 7.*

regnum mercatum aeternum. Hoc thesauro venerabilis Cyprianus unumquemque credentem proflua linguae suae largitate ditavit, nullam tamen ipse, dum largitur (6) omnibus, divitiarum suarum sentiens paupertatem. Tanta enim thesauri hujus est copia, ut et totum consequatur accipiens, et qui dederit nihil amittat; in modum lucernae ardentis, quae et flammam suam ad motis sibi lampadibus praestat, et ipsa nihilominus sine damno traditi luminis perseverat. Novi, fratres, novi miraculi res est, quae habeas dare, et eadem dando non amittere; totum transfundere, et nullum sentire defectum. Propter quod beatissimus Cyprianus cunctorum est fidei devotio celebrandus, qui largiendo populis quae habebat, ac retinendo quae dederat, laudabilem vitam suam et claris-

(6) Largitur, pro legitur.

simo sermone extulit, et pretiosissimo sanguine consecravit, quatenus universo orbi loquentis fidem virtus patientis ostenderet. Rectissime de hoc dicitur illud Davidicum (7): *Os ejus meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium, et lex Dei ejus in corde ipsius.*

Ratio qua omnia verba suaeque acciones signum sanctitatis fuerunt. Dominica lex semper in corde suo erat.

3. Erat utique in perfectione sacerdotii ejus cor sanctum, os sapiens; terribilis mirum erat Cypriani lingua, quae et integritatem pectoris, et illa omnipotentis Dei tremenda judicia peccantibus ingerebat; qui se ita totum sancto in sermone

(7) *Psalm. XXXVI, 30.*

fundebat (8), ut nihil penitus in secreto sui pectoris reliqueret quod lateret. Latet autem intra semetipsum, latet peritus quisque, nisi sapientiam cordis ejus docta dicendi (9) lingua prodiderit. Quid non in illo viro praecipuum, quid non mirabile, in cujus ore sapientia, in cujus lingua iudicium; in cujus corde lex Dei [quae iustitiae mater est] permanebat? Nec otiose, carissimi, consequens psalmi ipsius (10) ordo subtexit, dicens, *Et non supplantabuntur gressus ejus*. Non sunt revera Cypriani supplantata vestigia, quia in ejus corde lex Dei viget. Qui in ore ac lingua sua

(8) Fundebat, pro effundebat vel profundebat.

(9) Doctus, cum genitivo aliquoties iun-
gitur, per analogiam cum suo synonymo, Pe-
ritus.

[10] *Ips. v. 32*

coelestem sapientiam divinumque iudicium meditatur, gressus ejus lapsum sentire non possunt. Aut quod in illo unquam peccati tempus, quodve momentum diabolica potest reperire subreptio, cujus os, cujus lingua per omne spatium noctis ac diei voluntatem Dei et sapit et loquitur, secundum illud quod dictum est a propheta (11): *Et in lege ejus meditabatur die ac nocte?* Credite, fratres, quia nunquam inter adversa hujus saeculi movebuntur pedes ejus, cujus pectus a tramite verae fidei non declinat. Et quia omnium virtutum genera beatissimus Cyprianus, ut sacerdos, ut justus, ut sapiens, possidebat, inconcusso pede consistens moveri sua in passione non potuit. Et inde est quod ab uno eodemque viro et inoffensam recte vivendi regulam et fortissimum martyrii te-

(11) *Psalm. 1, 2.*

nemus exemplum. Ille enim nos Deo vivere et pro Deo mori non solum sermone docuit, sed et opere confirmavit.

XIX.

MACHABEORUM ET S. EUSEBI
VERCELLENSIS EPISCOPI
PANEGGIRICUS.

[S. *Mximi Sermo LXXXIII*, p. 611-614]

In eorum natali.

In quinque saeculorum distantia Machabaei et S. Eusebius, eodem die ipsum certamen habuerunt, in quo adversarius victus fuit, et illi cum christo magis conjuncti fuerunt.

1. Ad celebritatem praesentis diei, fratres carissimi, omni nos cum alacritate

concurrere, devotio geminae nos festivitatibus invitat, quam nos habere manifestum est de Machabaeorum triumpho et victoria confessoris. Est namque nobis per Machabaeos gaudium generale cum ceteris, et per beatum Eusebium domesticae gratulationis propria peculiarisque laetitia est; et licet diversis temporibus, diverso utique agone confluerint, unus tamen in illis spiritus dimicavit. Quis enim dubitet unum in illis sensum, unam mentem, unum fuisse spiritum, cum illi pro Domini lege siat passi, hic pro ipso Domino protulerit passionem? Diligentius nunc intendamus, carissimi, quae specialiter Machabaeis, quae beato Eusebio fuerit causa certandi.

Macabeorum martirium. Sex fratrum constantia.

2. Igitur cum apud vetusta saecula

(1) in servos Dei diabolicae invidiae facibus gentilitas accensa ferveret, et Antiochi praecique ferocissimum pectus impia suppleret insania, Machabaeos fratres eorumque religiosissimam matrem raptos ad ferale jubet tribunal adduci, quatenus (2) eos metu mortis, terrore poenaum, oblationibus munerum, in suum transire suaderet errorem. Ad devotissimam juventutem nec minae mundi a Deo suo re-

[1] Apud vetusta saecula, *praepositio* apud generaliter significat loci relationem, sed hic sumitur sicut jam Terentius de ea usus fuerat in *Eunnuque II, sc. II v. 15*:

Olim isti fuit generi quondam quaetus
apud sacculum prius.

saeculum positum pro verbo generatio, unde veba illa: ad haec equivalentia sunt: Apud veteres.

[2] Quatenus, *positum est pro ut.*

vocant, nec regia blandimenta seducunt. Itaque primus ex illis divinae dispositione justitiae palaestram certaminis coelestis ingreditur, ut qui aetate praeciret, passione praecederet, et nascendi ordo teneret in fratribus ordinem triumphandi. Hic igitur primaevus e fratribus sartagine succensa frigi jubetur e re e, sed refrigeratur (3) a Deo; manibus pedibusque truncatur, sed multum de sui integratione (4) sucurus, quod pro illius haec se noverat lege pati, penes quem solum esse credebatur formandi reparandique corporis potestatem; ob hoc nimirum fortissimus juvenis toto corpore membrisque conciditur, ut advertat, praestante Deo, tot se martyria habere quot membra. Privatur alius lingua, alius capitis cute nudatur,

(3) *Expretio Biblica.*

(4) *Integratio, est locutio antiquitatis redintegratio, est nova locutio.*

ut poenarum diversitas varietatem gigneret praemiorum. Fremit ergo in omnem saevitiam (5) sanctorum virtutibus exacerbata crudelitas. Lassescunt lamistae manus: cruenti tabescunt oculi, atque ipsa jam sibi impietas erubescit, conversoque ordine quaestionis, gemit tortor, et tortori suo tortus insultat.

Junioris filii, qui inter fratres suos fuit septimus, heroissimum. Nunquam fides potentior fuit in naturam quam in sept, martirum matre.

3. Caesis itaque per haec prostratisque sex fratribus, septimus, qui et junior, exa-

(5) Fremit in saevitiam, *circuitum abbreviatum pro fremens erumpit in saevitiam.*

minandus (6) ingeritur: quem rex ille tyrannicus, tot ac talibus suspensis frustra suppliciiis, mollissima nititur allocutione mulcere. Promittit opes, offert honores, suasque insuper amicitias (7) pollicetur, si possit a puero impetrare perfidiam. Sed constantissimus adolescens, regem et regis dona despiciens, paradisum cogitatione deambu'ans (8), et coelum mente percurrens, supplicia sibi censuit commodiora quam munera, elegitque mori pro Deo quam vivere cum tyranno; nec sane poterant eum regia inclinare promissa, quem fraterna tormenta non flexerant. Immo,

[6] Examinandus, *pro probatus in sua religione.*

[7] Amicitias, *id est. favores. Haec plurimam abstractam aliquam ideam exprimit.*

[8] Deambulans, *construc. cum acusat. sicut et perambulare: Paradisum fidei gressibus ambulabat.*

ut exitus docuit, fidelissimus puer in ea magis parte videbatur torqueri, quod tardius terquebatur. Inter ista mater egregia de cruciatibus filiorum divinitus inspirata gaudebat, certa tot se decorandam (9) coronis, quot funera pertulisset in filiis. Quis haec audiens non miretur? Ob honorem Dei materno in pectore genuinus tepescit affectus, fide natura superatur, et suo mulier fortior sexu docet filios amare supplicia. Praemisis igitur ad Deum pigrioribus (10), ipsa etiam, spreto mundo, gloriosissima morte succumbit. Et dignum revera erat ut mater martyrum vitam martyrio terminaret.

[9] *Pro se decoratum iri.*

[10] *Fili.*

S. Eusebius ab Arrianis torque- tur. Exilium ejus inter eos.

4. Post ista, dilectissimi, recenseamus nunc, prout possumus. quae beatissimus pater noster Eusebius pro fidei defensione pertulerit, ut advertamus quantus eum labor quaeve merita ad tantam hanc confessionis gloriam provexerunt (11). Hic igitur, ut relatio paterna nos instruit, hac nostra raptus ex urbe Scythopolim (12) ducitur. ibique trucidandus traditur

[11] *Pro provexerint.*

[12] *Scythopolis, prius Bet-san civitas samaritana hodie Et-Baisan. Ab imperatore Constantio illuc, sanctus exulavitur qui illi maxime opositus fuit, in concilio Milanesi anno 353, ut ejus machinationes in arrianismum fovendum, non praevaleant.*

Arianis. Non est incognitum, fratres quantam possit exercere nequitiam inimico saeviendi permissa libertas. Nam, ut passionum ejus sequentia decurramus, dicitur, post illum velut propheticum scalarum tractum [13], tale illi ab Arianis supplicium constitutam esse, ut in superioribus domus arcissimum ei cubiculum praepararent- tam breve, tam humile tamque depressum, ut nod tam caderet homi-

(13) *Velut propheticum scalarum tractum. Hoc tormentum quo arriani sanctum asigerunt ab auditoribus hujus locutionis bene dignocebatur, quia S. Maximus de illo locutus fuerat jam in quadam ejus homilia [Appendix p. 69]: "Dicitur inter cetera "passionum genera hoc poenale passionis supplicium pertulisse, ut dum interrogaretur "ab Arianis, et se eorum communicare perfidiae denegasset, scalarum proclivi tractu "supinis pedibus ad imum usque pertraheretur; et iterum revocatus ad summum interrogatus denuo. cum eadem respondisset eadem pateretur; ac frequentem interrogat,*

nem quam torqueret, et hospitium Arianum esset magis poena quam requies. Ferunt enim adeo augustum illud fuisse, ut in eo martyr jacens non posset pedem protendere, stans non valeret caput erigere, sed esset semper contractus, inclinus et humilis, et nihil aliud praeter fidei spiritum liberum gerens. Torpebant quidem uno in loco ejus defixi pedes, sed paradi-

tionem frequenter hujusmodi supplicium fuerit subsecutum. In qua passione S: Eusebii martyris licet fuerit quassatum caput, elisum corpus, membra contracta, animus tamen fidei mansit invictus. Nam quanto plus Ariana perfidia corporaliter lacera- bat, tanto magis eum Catholica integritas spiritualiter reforebat. Quem quidem scalarum ascensum atque descensum possumus dicere quem Jacob somnians prophetabit "[Genes. XXVIII. 12]: et sicut ille vidit etiam istas scalas ab imo ad coelestia usque pertingere, sic per has et Eusebius adscendit ad coelum, et Ariani ad inferos descenderunt."

sum fidei gressibus ambulabat, jacebat in eo depressum caput, sed Christus in eo caput erigebat. Haec igitur beatus martyr in haeticorum patiebatur hospitio, non quod ista deberentur martyri, sed quod talis sit hospitalitas Ariana, ut ejus habitaculum poena sit carceris, non humanitatis hospitium.

Inter hos martyres comparatione facta, invenitur; Eusebii inferiorem non fuisse victoriam, illae quam Machabaei habuerunt.

5: Quamquam de suavitate gestorum ejus nulla sit invicem nobis dicendi audiendique satietas, nec beatissimorum tamen Machabaeorum silentio est praeterunda victoria; quia et ipsos hic idem dies ereptos saeculo magno cum triumpho transmisit ad coelum. Et quamvis chorus ille

fortissimus ad Deum suum inter tormenta, transierit, non tamen impar est Eusebius, qui confutata perfidia ad eundem Deum, victa post tormenta, migravit. Et ut manifestius advertamus Eusebii inferiorem non fuisse victoriam; illi veteri pro lege certarunt, hic novo pro Evangelio militavit: illi pro praeceptis quidem Dei subjacere supplicii; Eusebius autem pro Deitatis ipsius veritate [14] confligit: restiterunt illi Antiocho regi, ne illicitis tunc carnibus [15] vescerentur; obstitit iste diabolo, ne haeretici sermonis fermento panem nobis Dominicum macularet.

[14] Pro Deitatis veritate, quam Arianii trucidabant, quia in S. Trinitate consubstantialitatem impugnabant, sicut et divinitatem in D. N. J. Chrsto.

[15] Illicitis carnibus, scilicet suillis.

Nova Machabeorum laudatio.
 Splendor enim S. Eusebi, qui
 eadem die refulget, illos ob-
 nubilare non debet.

6. Exultemus itaque, fratres, Deo nostro agentes gratiam, quia sub hac praesentis diei devotione gemina festivitate laetamur, Eusebii quippe suscipientes triumphum, et victricium [16] Machabeorum tormenta mirantes. An non mirabiles Machabaei, quos nativitatis suae passionisque consortio et apud saeculum fuisse fratres, et in coelo videmus esse germanos, qui beatissimo egregiae matris ab ubere et substantiam vivendi et vincendi suxere virtutem: In tantam enim perfectionem

(16) Victris clasiis, cum sustantivo neutro dicitur, sicut victricia arma, cum masculino vero irregulariter victor ponitur, unde aliquando equivocatio victorum venit, et tandem de genitivo victricium utitur: Quia victorum tormenta, sic potest esse de victris.

[17] lacte et sermone adolevere materno, ut inseparabilis esset et in corde eorum sapientia, et in corpore fortitudo. Denique Antiochus lectissimos juvenes, fide propria et materna adhortatione constantes ut a reverentia paternae legis averteret, non acerrimis terrere suppliciis, non magnis potuit avocare promissis. Tantus enim in membris eorum vigor, tantus in pectore spiritus, tanta erat in responsione doctrina [18], ut et spernendo poenas, et confutando perfidiam impii regis et terrorem vincerent et furorem. Venerabilis autem mater confessione parili et consimili morte defuncta, laetior ad pignora sua de hoc saeculo profecta migravit. Nec

[17] Erronea locutio, quae asserit, perfectionem esse latinitatem hodiernam.

[18] Tanta in responsione doctrina, ad hoc videre potest opus de Flavio Josepho de Machabaeis, p. 992 ad 401 2° vol.

mirum si saevitiam regis in semetipsam magnanimiter pertulit, quae tam fortiter eam potuit et in filiis sustinere. Vere beata mulier, atque omnium prosequenda praeconiis, quam pro fide Dei sui, et in occasibus filiorum, nulla carnis fregit affectio, et a tormentis proprii corporis nec sexus revocare potuit, nec senecta.

Haec ergo sunt, carissimi, diei hujus gaudia votiva fidelium: haec semper beato Eusebio et gloriossimis Machabaeis exhibeamus obsequia: quos in aeternum regnum tempus quidem diversum, sed fides eadem et dies una provexit.

XX.

JULIANUS POMERIUS.

[*Lib. de Vita contemplativa III, c. 16 seq.*]

Virtutum cardinalium expositio.

1. Jam qualiter unaquaeque virtus possit acquiri, breviter disseramus.

Omnis sancta virtus res est divina, incorporea prorsus atque mundissima: quam mentes inquinatae non inquinant, sed ipsa inquinatas enaculat; cujus participatione formantur informia, suscitantur mortua, sanantur infirma, corriguntur prava, reconciliantur adversa [1]. Hanc non habet nisi Deus, et is cui dederit Deus: quae in animo habitat, sed animam corpusque sanctificat; ad quam nullus accedit invitus [2], quam nullus amittit, nisi propria voluntate deceptus. Nemo eam sibi conferre potest, cum possit auferre; alteri autem

(1) Virtutum exempla, per earum effectus, in vita D. N. J. Christi Apostolorum sanctorumque nominantur.

(2) Hoc est christianismi disciplinarum fundamentum; cum non existeret in nobis virtutem aliquam, nisi per gratiam et liberum arbitrium. ideo Pomerius addit: Nemo eam sibi conferre potest, cum possit auferre (per liberi arbitri abusum).